

Evlilik mi? Şimdi Oyun ve Okul Zamanı

Kevser Altıntaş, Hande Çelik, Merve Ekelik, Irmak Özkubat, Berna Since, Görkem Yayıcı

Danışman: Dr. Nihal Bilgili Aykut

ÖZET

Çocukların ve ergenlerin yeterli olgunluğa erişmeden evlendirilmeleri, olumsuz sağlık ve sosyal sonuçları olan önemli bir sorundur.

Çocuk evliliklere gelişmekte olan ülkelerde daha çok rastlanmaktadır. Dünyada çocuk gelinler en çok Batı-Doğu Afrika ülkeleri ile Güney Asya ülkelerinde görülmektedir. Avrupa'da çocuk evlilikleri konusunda Gürcistan'dan sonra, Türkiye ikinci sırada yer almaktadır. Geleneksel toplum yapısı nedeniyle ülkenin bazı bölgelerinde, özellikle kırsal alanda erken yaşta evlilikler normal ve meşru görülmektedir. Yapılan araştırmalara göre Türkiye'de çocuk gelin sayısı 5,5 milyon civarındadır.

Çocuk evlilikleri İnsan Hakları Evrensel Beyanname, Kadına Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW), Çocuk Hakları Sözleşmesi başta olmak üzere çeşitli uluslararası belge ve sözleşmelerde ele alınmıştır ve bir insan hakkı ihlali olarak kabul edilmektedir. Türkiye söz konusu uluslararası belgeleri imzalamıştır. Ancak mevcut yasalarda evlilik yaşı konusunda çelişkiler bulunmaktadır.

Gelenekler, dini inanışlar, ekonomik yetersizlikler, eğitimsizlik, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, çocuğun evde şiddet ve baskı görmesi gibi durumlar erken evliliklere yol açmaktadır.

Erken evlilikler bireyden başlayarak tüm toplumda olumsuz sonuçlar yaratmaktadır. Çocuklara evlilikle birlikte hazır olmadıkları birçok sorumluluk yüklenmekte, bu da onları ailelerinden, arkadaşlarından sosyal açıdan izole etmektedir. Kadın-erkek eşitsizliği uçurumunu derinleştirmektedir. Özellikle kız çocuklarının eğitim hakkını kullanabilmesinin, istihdama ve sosyal hayata katılabilesinin önünde büyük bir engel oluşturmaktadır. Erken evliliklerin bir sonucu olarak meydana gelen erken yaş gebeliği ve doğumu sonucunda anne ve bebek ölümlerinde artış görülmektedir. Ayrıca adolesan annelerde emosyonel stres ve sosyal sorunlar daha yoğun yaşanmakta ve bu sorunlar bebegi, aileyi ve toplumu da etkilemektedir. Erken evliliklerde aile içi şiddet, geçimsizlik ve bunun sonucunda bosanmalar ve hatta intiharlar görülmektedir.

Birey ve toplum açısından hem sosyal yönden hem de sağlık yönüyle önemli sorunlara yol açan erken evliliklerin önlenmesi için etkili önlemler alınmalıdır. Bu çerçevede gerekli yasal düzenlemelerin yanı sıra halkın erken evliliklerin sakıncaları konusunda bilgilendirilmesine de önem

verilmelidir. Yoksullukla mücadele erken evlilikleri önlemek için önemli stratejilerden birini oluşturmaktadır. Kadınların ekonomiye katılımlarının sağlanması da önem taşımaktadır.

Anahtar kelimeler: erken evlilikler, çocuk gelinler, erken yaş gebeliği

GİRİŞ

Çocukların ve ergenlerin yeterli fiziksel, ruhsal ve sosyal olgunluğa erişmeden evlendirilmeleri, sıklığı bölgelere göre değişmekle birlikte, tüm Dünya’da görülen, olumsuz sağlık ve sosyal sonuçları olan önemli bir sorundur. Bu olgu farklı yazarlar tarafından erken evlilikler, erken ve zorla evlilikler, çocuk evlilikleri, çocuk gelinler şeklinde adlandırılmaktadır.

18 yaş altındaki bireyler çocuk, 10-19 yaş arası ise adölesan olarak tanımlanmaktadır. Bu dönemde çocuk fiziksel olarak özellikle fertilitate yönünden önemli gelişme düzeyine ulaşsa bile henüz fiziksel, ruhsal ve sosyal gelişimini tamamlamamıştır. Evlilik ise Demografi sözlüğünde karşı cinsten iki birey tarafından oluşturulmuş, resmi, dini veya ülkesel farklılıklara göre geleneksel olarak başka şekillerde gerçekleştirilen meşru bir birliktelik olarak tanımlanmaktadır (4, 6, 21, 22).

Çocuk evlilikleri, diğer adıyla erken evlilikler eşlerden en az biri ya da her ikisi 18 yaş altında olan ve fiziksel, fizyolojik ve psikolojik olarak evlilik ve çocuk sahibi olmak gibi sorumlulukları taşımaya hazır olmadan yapılan yasal ya da resmi olmayan evlilik olarak tanımlanmaktadır (3, 5, 6, 11, 12 15,16,). Bu evlilikler sıklıkla çocuğun/ çocukların rızası alınmadan ailelerin kararıyla, çoğu kez de zorla yapılmaktadır. Çocuklar özgür ve tam rıza gösterme yetisine sahip olmadıkları için, çocuk yaştaki evlilikler insan haklarının ve çocuk haklarının bir ihlali olarak değerlendirilmektedir (16). Bu yönüyle zorla evlilik teriminin kullanılması da önerilmektedir (11).

DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE ERKEN EVLİLİKLER

Erken evliliklerin sıklığı ülkelerin yaşam biçimleri sosyo-kültürel durumlarına göre değişmektedir. Çocuk evliliklere gelişmekte olan ülkelerde gelişmiş ülkelere göre daha çok rastlanmaktadır (11,13,14,16]. 2012 de UNICEF gelişmekte olan ülkelerde (Çin de dahil) 15-19 yaş arası her 4 kızdan birinin evli ya da bir birliktelik içinde olduğu açıklamıştır (12).

Dünyada çocuk gelinlere en yüksek oranda rastlanan ülkeler sıralamasında ilk sıraları batı-doğu Afrika ülkeleri ile Güney Asya ülkeleri almaktadır (13-16,). Güney Asya’da 18 yaş öncesi evlilikler %70-75 oranında, Batı Afrika ve Sahra altı Afrika’da ise %50-60 oranında görülmektedir. Bu bölgelerin ardından da orta doğu kuzey Afrika, Latin Amerika ve güney doğu Asya gelmektedir (10). Asya’da Afganistan ve Bangladeş’te erken evlilikler %50nin üzerinde gözlenmektedir. (8)

Kadınların içinde yaşadığı sosyo-ekonomik şartlara bağlı olarak da evlilik yaşı değişmektedir. Düşük ve orta gelirli ülkelerde (Çin dahil) 3 kızdan biri

18 yaşından önce evlenmekte, dokuzda biri de 15 yaşından önce evlenmektedir. Az gelişmiş ülkelerde de çocuk evliliği 2 evlilikte bir görülmekte olup, 2010da 14,2 milyon çocuk evliliği olduğu kaydedilmiştir. Sadece güney Asya'da 130 milyon kız 2010-2030 yılları arasında çocuk yaşta evleneceği tahmin edilmektedir (12).

Asya ülkelerinden Hindistan'da yapılan bir çalışmada kentsel bölgede yaşayanlarda ve Hıristiyan kesimde eğitim seviyesinin kırsal bölgede yaşayanlar ve diğer dinlere mensup olanlara göre daha yüksek olduğu, Hıristiyan kadınların evlenme yaşı ortalamasının Hindu ve Müslümanlardan 3 yaş büyük olduğu saptanmıştır (20].

Avrupa'da çocuk evlilikleri konusunda Gürcistan (%17) başta gelmekte, Türkiye ikinci sırada (%14) yer almaktadır (1). Almanya'da ise çocuk evlilikleri %1 oranında görülmektedir. (12).

Çocuk yaşta evlilikler ile ilgili mevcut araştırmalar değerlendirildiğinde Türkiye'de çocuk yaşta evliliklere her bölgede rastlandığı (15,18), ancak daha çok güney doğu ve doğu bölgelerinde görüldüğü ortaya çıkmaktadır (14,19).

Türk Evlenme İstatistikleri verilerine göre Türkiye'de ortalama ilk evlenme yaşı kadınlarda 2001 yılında 22,2 iken 2010 yılında 23,2'ye, erkeklerde ise aynı dönemde, 25,5'ten 26,5'e yükselmiştir. Ortalama evlenme yaşı artıyor gibi görünmekle birlikte bu göstergenin toplumun bazı kesimlerinin erken evlilik yaşlarını maskeleyebileceği unutulmamalıdır (3). Yine Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nden alınan verilere göre çocuk gelinlerin görülme sıklığı %15,5 olarak bildirilse de bu kayıtların sadece hakim kararı ile yapılan evlilikleri kapsadığı, sosyolojik anlamda yapılan evlilikleri içermediği, dolayısıyla gerçek durumu yansıtmadığı bilinmektedir (3,11,14). Ataerkil ve geleneksel toplum yapısı nedeniyle ülkenin bazı bölgelerinde, özellikle de kırsal alanda erken yaşta evlilikler normal ve meşru görülmektedir. Hatta Türk Medeni Kanunu'na rağmen çok eşli evlenme ve kuma alma durumları azalmakla birlikte devam etmektedir. Nitekim yalnız imam nikahıyla evlenenlerin oranı köylerde % 21.3'tür. Bu oran doğu Anadolu'da %36.6 ya kadar çıkmaktadır. Evlenme yaşı olarak kızların 18 yaşını bitirmiş olmaları öngörüldüğü halde, köylerde hala 12-13 yaşında kız çocuklar evlendirilmekte ve ülkemizde evlenen kadınların %14'e yakını 10-14 yaş arasındaki kızlardan oluşmaktadır (11). Yapılan araştırmalara göre Türkiye'de 18 yaş altında yapılan evliliklerin toplam evlilikler içinde oranı %40'a yaklaşmıştır. Çocuk gelin sayısı ise 5,5 milyon civarındadır (4,15,21).

ULUSAL VE ULUSLARASI YASAL MEVZUAT

Dünyanın pek çok bölgesinde yaygın bir sorun olan çocuk evlilikleri çeşitli uluslararası belge ve sözleşmede ele alınmıştır. En önemlileri İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW), Çocuk Hakları Sözleşmesi'dir.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 16.maddesinde evlenme sözleşmesi, ancak evleneceklerin özgür ve tam iradesiyle yapılır

denilmektedir. Eşlerden en azından birinin çocuk olması durumunda bu evliliğin özgür ve tam irade ile yapıldığından bahsedilemez, dolayısıyla çocuk evlilikleri bir insan hakkı ihlali olarak kabul edilmektedir. (4,8,10,12,14,16,21,).

Diğer bir uluslararası belge ise Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)dır. Uluslararası düzeyde kadın haklarına yönelik en önemli sözleşme olan CEDAW, kadınlara karşı ayrımcılığın içerigini tanımlayarak, bu ayrımcılığa son vermek için yapılması gerekli işlem ve alınacak önlemlerin gündemini belirler (1). Sözleşmenin "Evlenme ve Aile İlişkileri Alanındaki Haklar" başlıklı 16.Maddesi'nin 1.fıkrasının (b) bendinde "Taraf devletler, kadınlara, serbestçe eş seçmede ve serbest ve kendi rızasıyla evlenmede erkeklerle aynı hakka sahip olma hakkını tanırlar" denilmekte; aynı Madde'nin 2.fıkrasında ise çocuğun erken yaşta evlenmesinin hiçbir şekilde yasal sayılmayacağı, taraf devletlerce, asgari evlenme yaşının tespit edilmesi ve evliliklerin resmi sicile kaydının zorunlu hale getirilmesi için yasama tedbirleri de dahil gerekli tüm işlemlerin yapılacağı belirtilmektedir.(12,14,16).

Yaygın olarak kabul edilen bu uluslar arası sözleşmelere rağmen çocuk evliliklerinin önlenmesi için alınan önlemler pek çok ülkede yetersiz düzeydedir. 2010 da 158 ülke bir kadının kendi hür iradesiyle evlenebilmesi için gerekli yasal yaşın 18 olduğunu bildirmiştir. Ama 146 ülkede 18 yaşın altındaki kızlar, 52 ülkede ise 15 yaşın altındaki kızlar bile ailelerinin onayı ile evlendirilebilmektedir. Erkeklerde ise 180 ülkede kendi özgür iradeleri ile evlenme yaşı 18 olmakla birlikte, 105 ülkede erkekler aile izniyle 18 yaşından önce, 23 ülkede ise 15 yaşından önce evlendirilebilmektedir (12).

Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni imzalayan devletler çocuk sağlığı için zararlı olan, çocuk evliliklerinin de içinde bulunduğu geleneksel uygulamaların kaldırılması için önlemler almayı taahhüt etmişlerdir (12).Türkiye'nin de imzalayıp TBMM'de onayladığı Çocuk Hakları Sözleşmesi çocukların insan haklarını düzenlemektedir. Sözleşmenin 1. Maddesi ile 18 yaşına kadar olan her birey çocuk sayılmıştır. Dolayısıyla 18 yaşının altına yapılan her evlilik "erken evlilik" her kız "çocuk gelin" sayılmaktadır (14,16).

Türkiye yukarıda belirtilen uluslar arası belgeleri imzalamıştır. Bunun yanı sıra ulusal yasalarda da erken evlilik ve çocuk haklarına yer verilmiştir. Çocuk koruma kanununa göre 18 yaşını doldurmamış bireyler çocuk olarak tanımlanmaktadır. Türk Medeni Kanunu ise evlilik için 17 yaşını doldurmuş olma şartını getirmekte, olağanüstü koşullarda ise hakim onayı ile 16 yaşında da evliliğe izin vermektedir. Buna karşılık Türk Ceza Kanununda cebir, tehdit ve hile olmaksızın, 15 yaşını doldurmuş olan çocukla cinsel ilişkide bulunan kişinin şikayet üzerine 6 aydan 2 yıla kadar hapis cezasına çarptırılacağı belirtilerek şikayet olmadığı sürece hukuki olarak değilse de sosyolojik anlamda 15 yaşından itibaren evliliklere örtülü olarak izin verilmektedir (4,6,14,16,17,21,22).

ERKEN EVLİLİĞİN NEDENLERİ

Çocuk evliliklerinin nedenleri ve sıklığı bölgeden bölgeye, topluluktan topluluğa ve durumdan duruma değişiklikler göstermektedir.

Bazı topluluklarda kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesi **gelenek** sayılmaktadır. Geleneksel aile yapısındaki toplumlardaki bireyler, kız çocuğunu aileye belirli bir zaman için emanet edilmiş bir varlık olarak görmektedir. Bazı aileler, çocuk yaşta evliliğin kız ve ailesinin **namusunu** koruduğuna, zira kızın bekâretini evlenmeden kaybetmesine ve evlilik dışı cinsel ilişkiye girmesine engel olduğuna inanmaktadır. Bunların dışında tacize veya tecavüze uğrayan kız çocuklarının tecavüzcüsüyle ya da başka birisiyle hemen evlendirilmesi kaçma ve kaçırılma gibi durumları da beraberinde getirir. Böylece ailenin namusunu koruduklarını düşünmektedirler. Gelenek ve göreneklerin yanı sıra, **dini inanışlar** da erken yaşta evlenmeyi artırabilmektedir (4, 11-19, 22).

Ekonomik yetersizlikler de erken evliliği teşvik edici bir etkidir. Bazı ailelerde kız çocukları ekonomik bir yük olarak görülmektedir. Ayrıca kızlar evlendirilirken başlık parası adı altında kendilerine biçilen değer karşılığında ailelerine kazanç sağlamaktadırlar. Yani hem üzerlerindeki ekonomik yükü hafifletmek hem de başlık parası yoluyla aileye gelir getirmek için aileler kızlarını çocuk yaşta evlendirmektedirler. Çoğu fakir ülkelerde para kazanma uğruna kız çocukları satılmaktadır (5, 6, 11-16, 18, 19). Bazı kesimlerde kızların öğrenimlerini tamamlamaları gerekli görülmemektedir. Bunun sonucunda öğrenim düzeyi düşük olan kadınlar iş gücüne katılamamakta, hayatını devam ettirebilmek için bağımlı hale gelmekte ve erken evlilikler sürecine itilmektedirler. İyi bir evlilik kadının mutlu ve güvenli olmasının en önemli yolu olarak görülmektedir (13-16, 18).

Geleneksel topluluklarda toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yaratmış olduğu ayrımcılık sonucunda özellikle kız çocuklarının gözü açılmadan evlendirilmesinin gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca bazı ailelerce küçük yaşta yapılan evlilikle kocaya boyun eğmenin ve yeni yuvaya uyumun daha kolay sağlanacağına inanılmaktadır.

Çocuk yaşta evliliklerin büyük çoğunluğu görücü usulü ve ailenin kararına dayalı olsa da, bazı durumlarda çocukların kendileri de evlenmeye karar verebilmektedir. **Evde şiddet ve baskı** görmek, evdeki anlaşmazlıklar, erken yaşta anne ve/veya babanın kaybedilmesi ve/veya üvey anne veya baba bakımına girmek, çocukların evliliği bir çözüm ve kurtuluş yolu olarak görmelerine neden olabilmektedir. Bu gibi durumlarda, genç kızlar görücü usulü evlendirilmeyi kabul edebilmekte veya kaçmak için kendileri evlenmeyi tercih edebilmektedir.

Çok düşük bir yüzdeye sahip olsa da Afrika'da HIV yaygınlığından dolayı aileler kız çocuklarını hastalığa yakalanmamaları için erken yaşta evlendirmektedir. Ayrıca çatışma, kıtlık, doğal afetler gibi ekstrem koşullarda çocuklar para, yiyecek, silah karşılığı veya kaçırma yoluyla zorla evlendirilmektedir (1,15).

ERKEN EVLİLİKLERİN VE ADÖLESAN GEBELİKLERİN YOL AÇTIĞI SORUNLAR

Erken evlilikler birtakım sorunları da beraberinde getirmektedir. Evlendirilen bireyden başlayarak domino etkisiyle tüm toplumda olumsuz sonuçlar yaratmaktadır. Fiziksel ve ruhsal gelişimini tamamlamadan evlendirilen kız çocukları eğitimsizlik, yoksulluk, cahillik ve bağımlılık çukuruna itilmekte; fiziksel, duygusal ve cinsel şiddete maruz kalmaktadırlar. Çocukların cinsel istismara ve fiziksel şiddete maruz kalmalarının ortak nedenlerinden biri erken yaşta yapılan evliliklerdir. Konuyla ilgili yapılan araştırmalar, erken yaş evliliklerinin toplumumuzdaki kadın-erkek eşitsizliği uçurumunu derinleştirdiğini ortaya koymuştur. (14).

Erken yaş evlilikleri kız çocuklarının eğitim hakkını kullanabilmesinin, istihdama ve sosyal hayata katılabilmemesinin önünde büyük bir engel oluşturmaktadır (4, 11, 14, 17, 21, 22). Fiziksel, psikolojik ve duygusal olarak hazır olmayan çocuklara evlilikle birlikte birçok sorumluluk yüklenmektedir. Bu da onları ailelerinden, arkadaşlarından sosyal açıdan izole etmektedir. Çoğu evliliklerin sonucu kızların okulu bırakması olmaktadır [12,14]. Yapılan araştırmalara göre gelişmekte olan ülkelerde, yaklaşık 82 milyon genç kız, eğitimlerini yarıda bırakmaktadır. Bazı ebeveynler ise erkenden evlendirmeyi düşündükleri çocuklarına yapılan yatırımlarının bosa gideceğini düşündüklerinden kızlarını okula göndermemektedir. Bu durum özellikle kızların ekonomik özgürlükleri olmadan eğitimsizlik, yoksulluk ve bağımlılık döngüsüne hapsedilmesine yol açmaktadır (14,15).

Kız çocukları kendilerini koruyamayacak yaşta ve eğitimsiz olarak evlendirilmeleri durumunda, esleri tarafından fiziksel, duygusal, sözel ve hatta cinsel şiddete maruz kalabilmektedirler. Bu evliliklerde aile içi şiddet, geçimsizlik ve bunun sonucunda bösanmalar ve hatta intiharlar görülmektedir. Sosyal baskıyı artıran ve kadının ev içine hapsolmesine neden olan bu tarz evlilikler, kadının statüsünün düşmesine yol açmaktadır(8,14).

Erken yaş evliliklerinin getirdiği bir diğer olumsuzluk ise erken yaş gebeliği ve doğumu ile birlikte ortaya çıkan anne ve bebek ölümleridir. Konuyla ilgili yapılan araştırmalar, adölesan gebeliklerinde, gebelik ve doğuma bağlı anne ölümlerinin 4 kat fazla olduğunu göstermektedir. (4,11,14,17,21,22) Bunun başlıca sebepleri yirmi yaşından önce gebe olan adölesanların, diğer kadınlara göre daha çok eklampsi ve zor doğum sıkıntısı yaşamalarıdır. Adölesan annelerin bebeklerinde düşük doğum olasılığı, prematüre olma riski ve perinatal mortalite oranı daha yüksektir (2,14,17). Her yıl doğum yapan 14 milyon adölesanın birçoğu gebelikle ilgili ciddi sağlık sorunlarıyla karşılaşmaktadır bunların bir milyon ile 4.4 milyon civarının düşükle sonuçlandığı tahmin edilmektedir. Ayrıca erken evliliklerin yol açtığı sorunlardan biri de istenmeyen gebeliklerdir. Bilgi eksikliği, kontrasepsiyon kullanım eksikliği ve adölesanların suistimale yatkınlığı, istenmeyen gebeliklerin başlıca nedenleridir. .

Gebelik, bir ergen için ciddi psikolojik etkilenimlere de neden olabilir. Adölesan dönemde bir genç kızda anne olabilecek bedensel gelişme tamamlanmadığı gibi doğacak çocuğa bakabilecek ve bu yükü kaldırabilecek bilgi birikimi ve sorumluluk bilinci de gelişmemiştir. Bu nedenle adölesan annelerde emosyonel stres ve sosyal sorunlar daha yoğun yaşanmakta ve bu sorunlar doğal olarak bebegi, aileyi ve toplumu da etkilemektedir (12,14,15).

SONUÇ VE ÖNERİLER:

Erken evlilikler kız çocuklarının ve kadınların fiziksel, ruhsal ve sosyal sağlıklarına zarar verdiği gibi, toplumsal gelişmeyi de olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle sorunun çözümünün sadece gönüllülerin gayretlerine bırakılmaması, toplumun tüm kesimlerinin ve sektörlerinin katkıda bulunması gerekmektedir.

Öncelikle din ve gelenek kodlarıyla meşrulaştırılan olumsuz kültürel değerlerin değiştirilmesi için çaba gösterilmeli, toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyecek önlemler alınmalıdır. Aileler, erken yasta evliliklerin çok yönlü sakıncaları konusunda ikna edilmelidir. Yoksulluğun erken evliliğin sebeplerinden biri olduğu göz önüne alınarak sorunun çözümünde yoksullukla mücadelenin de önemli bir uğraş alanı olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu amaçla ülkemizde erken evliliklerin ve yol açtığı sorunların ortadan kaldırılması için şu önlemlerin alınması yararlı olacaktır:

- Evlenme yaşı konusundaki yasal çelişkiler giderilmeli, her iki cinsiyet için de en küçük evlenme yaşı 18 olarak belirlenmelidir.
- Her türlü iletişim aracı kullanılarak bilgilendirme kampanyaları ile toplumun erken evliliklerin yol açtığı sorunlar özellikle de sağlık sorunları konusunda farkındalığı sağlanmalıdır.
- Özellikle kız çocuklarının okula devamlarını sağlayacak önlemler alınmalı, teşvikler sağlanmalıdır. Geleneksel değerlerin hakim olduğu ekonomik yönden geri olan bölgelerdeki yatılı bölge okullarının sayıları artırılmalıdır. Zorunlu eğitim süresi kesintisiz olarak uzatılmalıdır.
- Eğitim müfredatlarına anne ve çocuk sağlığı konuları eklenmeli, bu bağlamda erken evliliklerin sakıncaları da dile getirilmelidir.
- Konu hakkında erkeklerin eğitime de önem verilmeli, askerlik dönemi bu amaçla değerlendirilmelidir.
- Kadınların istihdama katılımlarının artırılması için çaba gösterilmelidir.
- Erken gebeliklerin riskleri dikkate alınarak, adölesan gebeliklerin ve adölesan annelerin bebeklerinin izlenmesine özel önem verilmelidir.

KAYNAKÇA

1. Aydemir E, Evlilik mi Evcilik mi, **USAK Sosyal Araştırmalar Merkezi**, USAK Raporları No: 11-08, Ekim 2011, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, Ankara, Türkiye.
2. Bařer M, Adölesan Cinselliđi ve Gebelik, ,C.Ü Hemřirelik Yüksekokulu Dergisi,2000;50-54
3. Boran P., Gökçay G., Deveciođlu E. , Eren T. Çocuk Gelinler, Marmara Medical Journal 2013; 26:58-62
4. Child Marriage, Entre Nous The European Magazine for Sexual and Reproductive Health, No.76 – 2012, Division of Noncommunicable Diseases and Health Promotion Sexual and Reproductive Health, WHO Regional Office for Europe.
5. Choe M., Thapa S. Mishra V. Early Marriage And Early Motherhood In Nepal, J. biosoc. Sci. (first published online 2004) 00, 1–20_ 2004 Cambridge University Press DOI: 10.1017/S0021932003006527
6. Çakmak D. Türkiye'de Çocuk Gelinler.
www.umut.org.tr/Upload/.../document_DIREN%20CAKMAK.doc
7. Çöl M. Çalışkan D. Akdur R. Genç Yaşta Evliliklerin Anne Ve Çocuk Sağlığı Üzerine Etkileri, Ankara Tıp Mecmuası, 1994 ; 47 : 95-108
8. Early Marriage Child Spouses, Innocenti Digest, no:7, March 2001, UNICEF, <http://www.unicefirc.org/publications/pdf/digest7e.pdf> (Erişim: 21.01.2014)
9. Güler Ö, Küçüker H. Early Marriages Among Adolescent Girls in AfyonkarahisarTurkey. Eur J Gen Med 2010;7(4):365-371
10. Jensen R, Thornton R. Early Female Marriage in the Developing World. Gender and Development, Vol. 11, No. 2, Marriage (Jul., 2003); pp.9-19
11. Kılıç A, Çocuk Gelin Sorunu. Eđitiřim Dergisi, Sayı: 33, Ocak 2012. <http://www.egitirim.gen.tr/site/arsiv/73-33/664-cocuk-gelin-sorunu.html>
12. Marrying Too Young End Child Marriage
<http://www.unfpa.org/public/home/publications/pid/12166>
13. Mensch B. , Singh S. , Casterline J. , Trends in the Timing of First Marriage Among Men and Women in the Developing World, Population Council, 2005; 202:1-54
14. Mihçioğur S. , Erbař F., Akın A., Çocuk Gelinler ve Beklenen Olumsuz Sonuçları, Sağlık ve Toplum, Ocak-Mart 2010, (1): 3-12.
15. Myers J, Harvey R. , Breaking Vows: Early and Forced Marriage and Girls' Education, 2011; Plan UK, <http://www.plan-uk.org/assets/Documents/pdf/Breaking-Vows-Early-and-Forced-Marriage-and-Girls-Education> (Erişim: 21.01.2014)

16. Osotimehin B. , Türkiye Çocuk Yaşta Evlilik, UNFPA, 2012, <http://unfpa.org/webdav/site/eeca/shared/documents/publications/Turkey%20Turkish.pdf1-9> (Erişim: 21.01.2014)
17. Öner S. Yapıcı G. , Adolesan Gebeliklere Bakış, Türkiye Halk Sağlığı Dergisi, 2010; 30-39
18. Özcebe H. , Biçer B. , An important female child and woman problem: Child marriages , Hacettepe University, Medical Faculty, Department of Public Health, 2013, 86-93
19. Raj A, Saggurti N, Balaiah D, et al. Prevalence of Child Marriage and its Impact on the Fertility and Fertility Control Behaviors of Young Women in India. Lancet. 2009 May 30; 373(9678): 1883–1889
20. Seella J, Audinatayana N, Determinants Of Female Age At First Marriage in Tamil Nadu :An Analysis Of NFHS DATA <http://medind.nic.in/jah/t00/i2/jaht00i2p25g.pdf>
21. Tezcan S, Coşkun Y, Türkiye’de 20.yy Son Çeyreğinde Kadınlarda İlk Evlenme Yaşı Değişimi ve Günümüz Evlilik Özellikleri- Nüfusbilim Dergisi/Turkish Journal of Population Studies, 2004; 26: 15-34
22. Uyanık D, Doğan S, Kız Çocukları Açısından Erken Yaş Evliliği, Araştırma Sempozyumu 1998 Bildirisi, 1998; 1-9, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/33/825/10466.pdf> (Erişim: 21.01.2014)
23. Yavuz S, A Comparative Analysis of Adolescent Fertility in Morocco, Egypt and Turkey, Coğrafi Bilimler Dergisi, 10 (2), 111-127 (2012).